

Meddelelse

Februar 1998 Nr. 32 20. ÅRG.

**Dansk
Zoologisk
Konservatorforening**

En farverig oplevelse.

Besøg hos Jens-Kjeld Jensen på Nólsoy, Færøerne.
Af Mogens Westphal.

”Hvis hønsene er ude, så er jeg oppe – gå så bare ind.

Hvis de står inde og pipper, så er det fordi jeg har haft en hård nat og sover endnu”, havde Jens Kjeld sagt i telefonen et par uger forud for Bentes og min færøtur sommeren 1997.

Efter at have oplevet to dages stormvejr på den spændende og meget fuglerige ø Mikines, og et døgn med regnvejr i Thorshavn var vi stået tidligt op for at nå båden til Nólsoy klokken 7.00. Nu havde vejruderne bestemt sig for tyk tåge.

Der var kun 20 meters sigtbarhed under sejlturen over, men det lykkedes dog alligevel skipper at

ramme indsejlingen til Nólsoy havn.

Vi gik ud i tågen for at finde Jens-Kjelds hus.

Hønsene, som er racen Siebenbürger (ungarnsk nøgenhals), var ude, og iøvrigt mødte vi Jens-Kjeld på vej ud for at tilse sin Helgolands-fuglefælde midt i bygden.

Bygden ligger midt på den aflange ø, selvfølgelig placeret mest hensigtsmæssigt med hensyntagen til læ og adgang til havet. Det syntes mange trækfugle også, for netop der slår de sig ned på deres øst/vest trækrute.

Nøjagtigt som Jens-Kjeld selv gjorde det for 22 år siden.

Jens-Kjeld ses her foran sine Siebenbürger Høns. Alle var stået op.

Jens-Kjeld Jensen

Konservator, ornitolog, videnskabsmand, forsker og meget andet:

Jens-Kjeld Jensen, Nólsoy, Færøerne er født den 26. Oktober i 1949 på en gård i Solrød syd for København.

Interessen for naturen har altid været der. Allerede som lille dreng samlede han alt i naturen og tog det med hjem – dødt som levende.

Side 12

Kontakten til konservatorfaget blev også skabt i drengeårene. Det skete i et faldefærdigt skur på en eng uden for Køge, hvor Knud Sparre holdt til.

Hos Knud Sparre kom mange af datidens gamle og unge konservatorer. Her mødte Jens-Kjeld blandt andre Axel Diederichsen og Johs. Eritzøe. Den gang øste man ikke frivilligt af sin viden og fagets hemmeligheder, dem måtte Jens-Kjeld lure sig til og efterfølgende selv prøve sig frem.

Som så mange andre inden for konservatorfaget, så måtte Jens-Kjeld følge forældrenes krav og få sig en "fag" uddannelse, for man "kan jo ikke leve af at være jæger eller konservator" – så Jens-Kjeld kom i lære som kok.

En uge efter udløbet af læretiden blev han indkaldt til Marinen og kom ud at sejle som messepassager.

Færøerne

Under et marinebesøg på Færøerne i 1969/70 traf han Færøernes daværende førende konservator, Niels a' Botni (Niels på bunden) på Nólsoy. Det blev herefter til mange besøg på Nólsoy. Hver gang marineskibet anløb Færøerne, så smuttede Jens-Kjeld ud til Niels og hjalp til, samtidig med at han sugede lærdom til sig.

Efter hjemsendelsen tog Jens-Kjeld arbejde hos ØK, og i de næste år sejlede han verdenshavene tynde - som kok.

Efter landgangen i starten af 70'erne tilbragte Jens-Kjeld et halvt år hos Niels Gustafson, hvor Jens-Kjelds faglige kundskaber blev pudset af. Jens-Kjeld er i dag Niels Gustafson meget taknemmelig for de fiduser han den gang gav sig og dermed skabte grundlaget for en kvalificeret konservator.

På et tidspunkt sendte Niels a' Botni bud efter Jens-Kjeld. Opgaverne var vokset, og der måtte en ekstra mand i gang. Det blev Jens-Kjelds Færø-skæbne.

Han faldt godt til i det barske miljø og Jens-Kjeld opdagede hurtigt, at alle muligheder lå ham åbne. Der var en rig natur med masser af opgaver, uudforskede områder og ikke mindst var der mulighed for at etablere sig som selvstændig konservator.

Den 8. Januar 1975 købte Jens-Kjeld sit eget hus og etablerede værksted på Nólsoy. Der var opgaver nok til to konservatorer, og Niels a' Botni blev jo ældre og overkom ikke så meget. Efterhånden fik han lavet alle sine ting hos Jens-Kjeld, og til sidst var det naturligt, at kunderne henvendte sig til Jens-Kjeld.

Familie og aktivitet.

Jens-Kjeld havde set rigtigt, alle muligheder var åbne, og i slutningen af 70'erne flyttede Marita (Gulklett) ind i huset – og der har de boet siden, sammen med Maritas nu 23 årige datter og et utal af levende (og døde) dyr.

Jens-Kjeld var en attraktiv ungkarl – han var hverken til djæveln eller gud – han røg og drak ikke – gik ikke i kirke – og tjente gode penge. Han var værd at løbe efter, som Maritas mormor sagde.

Konservatorfaget var og er Jens-Kjelds hovedhjørnesten, men efterhånden er der kommet mange andre gøremål ind i hverdagen. Der ringmærkes fugle, der skrives artikler i flere fagblade, der fanges insekter som artsbestemmes, katalogiseres m.m. Der guides på fugleture og korresponderes med samlere, videnskabsmænd og ornitologer over hele verden. Der plejes tilskadekomne dyr, der vejledes og gives gode råd konstant over telefonen. Alt sammen samtidig med, at Jens-Kjeld skal passe have, høns og hus. Sidste nye initiativ er sammen med Marita, at skabe en import af pins, brocher og nøgleringe m.m. med færøske motiver, som Marita tegner og designer. Men konservatorvirksomheden er dog fortsat en væsentlig del.

LUNDE konservatoren

Hvert år udstopper Jens-Kjeld mange hundrede lunder, som sælges til turisterne. Jens-Kjeld har fundet den rette teknik, kvalitet og pris, så alle har udbytte af arbejdet.

En lunde fra Jens-Kjeld sælges i forretningerne til 320-370 kr. En pris kunderne vil betale, og som samtidig giver et rimeligt afkast i forhold til indsatsen. Derudover er der løbende kundeopgaver, som i en normal konservatorvirksomhed. Jens-Kjeld er som andre 4-5 måneder bag ud, så også på Færøerne må konservatorer have tålmodighed. Det er selvfølgelig fugle fra den færøske fauna, der indleveres, ravn, tejst, alk, kjo, rider, strandskader m.fl. Også mange trækfugle på afveje indleveres, skov- og mosehornugler samt tårnfalke kan nævnes, ja selv sangsvaner der ikke kan finde føde på Færøerne, bliver foreviget.

Ornitolog

På Færøerne er Jens-Kjeld, udover at være konservator, kendt som ornitolog. Alle vegne støder man på "ornitolog Jens-Kjeld"

Jens-Kjeld har et brændende ønske om at øge færingernes interesse for de lokale dyr (fugle), ikke som fødegrundlag, men som en spændende og alsidig levende del af livet. Derfor stiller Jens-Kjeld tit sin ekspertise til rådighed for skoler, museer og

turister.

Siden sin ankomst til Færøerne har Jens-Kjeld forestået ringmærkningen af fugle på Færøerne. Det er i årenes løb blevet til mange tusinde. Alene på Nólsoy er nu ringmærket 21.000 eksemplarer af lille stormsvale. Her ligger i øvrigt verdens største koloni af lille stormsvale (drunnhvíti). I flere år forsøgte Jens-Kjeld at overbevise verdens ornitologer om mængden af stormsvale på Færøerne. Nu er det lykkedes ham at få ændret det internationale navn fra Britisk stormsvale til Europæisk stormsvale – et stykke på vejen til at kalde den ”Færøsk stormsvale”, som Jens-Kjeld siger.

I Helgolandsrusen i bygden ringmærker Jens-Kjeld 4-500 forskellige trækfugle om året. I efteråret blev det blandt andet til 7 høgesangere, flere munke, gransangere, rødkælke, hvidbrynet løvsanger, karmin dompap og mange flere.

Jens-Kjeld har haft en løvsanger, der var mærket i Sverige i hånden, og han har fået tilbagemeldinger fra Yorkneyøerne om en bogfinke seks dage efter mærkningen.

Jens-Kjeld har via sit net fået 30 nye arter på Færøernes SU liste (sjældne fugle).

Tilsyn med Helgolandsrusen og ringmærkningen er Jens-Kjeld ansat til af Nätturugripasavnit (zoo-museum) i Thorshavn, ligesom Jens-Kjeld deltager i videnskabelige undersøgelser af fuglene på Færøerne for museet. Blandt andet skal Jens-Kjeld undersøge udvikling, alder og maveindhold på 20 lunder hver dag i fangstsæsonen, bl.a. for at se hvordan fødemulighederne spiller ind på fuglenes kondition og bestandens udvikling.

To til tre måneder om året arbejder Jens-Kjeld som ansat af museets, resten af året er det interessen for sagen, der holder Jens-Kjeld i gang.

Videnskabsmanden

Også en forureningsundersøgelse af 150 tejt, 150 edderfugle og 150 skarver har Jens-Kjeld deltaget i for museet. Jens-Kjeld foretog kønsbestemmelser, vejede og målte fuglene ligesom han aldersbestemte fuglene. De kemiske undersøgelser foretog Fiskirannsóttinarstovan = havbiologisk institut.

Disse undersøgelser interesserer Jens-Kjeld meget, når alt kommer til alt, så er der en videnskabsmand i Jens-Kjeld. Alt hvad han foretager sig bliver videnskabeligt registreret. Således har Jens-Kjeld leveret materiale over tejtens udvikling og størrelse til Edinburg museet i Skotland. Jens-Kjeld korresponderer med hele verden vedrørende fugles trækruter, levevis og udbredelse. Der er flittig gang i faxen, og dagligt dumper der 4-5 brev ind fra ligesindede rundt om i den store verden.

Mange kontakter får Jens-Kjeld også på sine guideture ud fjeldet for at se lille stormsvale. Flere gangen om ugen i sæsonen dropper han nattesøvnen for at guide ornitologer og turister fra hele verden ud for at se disse mystiske natfugle.

Fluer i hovedet

At Jens-Kjeld går videnskabeligt tilværks, ses af de

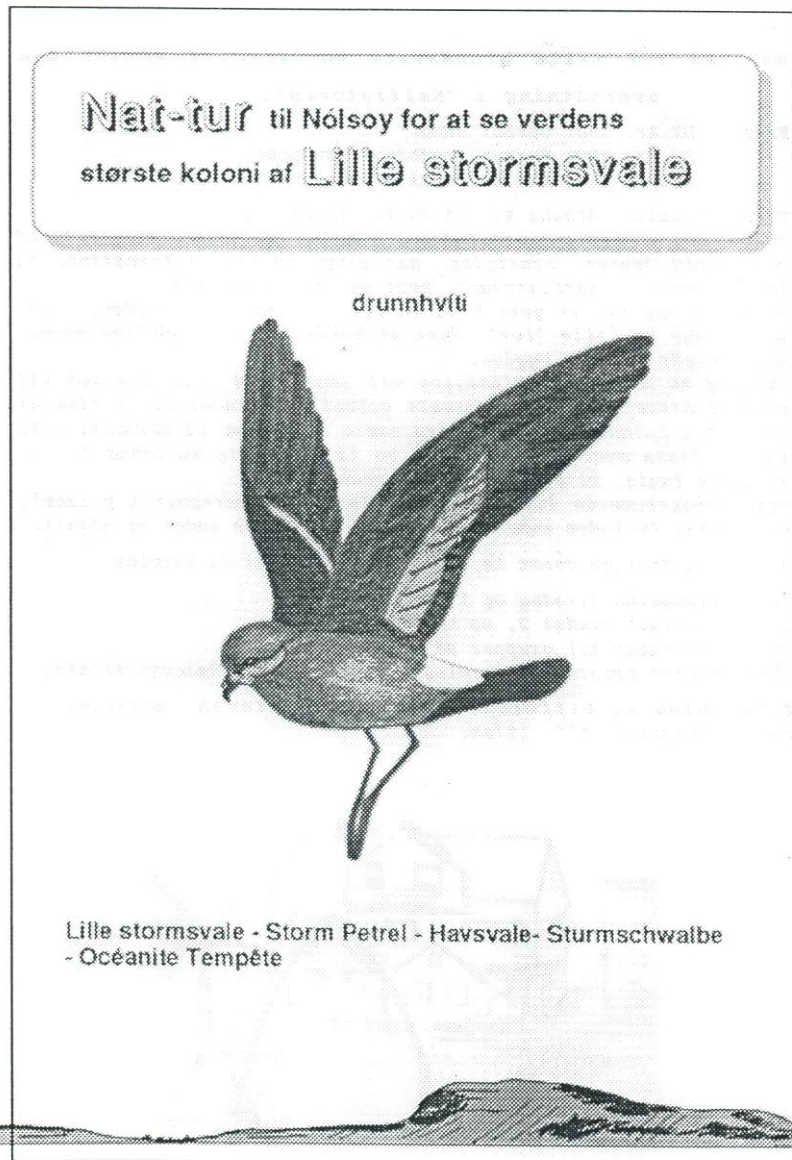

Flere gange dagligt tilser Jens-Kjeld sin Helgolandsruse, ofte med interessante fangster. (Foto: MW)

resultater han har skabt for den færøske eftertid, siden han fik fluer i hovedet. Fluen som han fik puttet i hovedet af Hugo Christensen, da han var på besøg på Nólsoy for første gang for nogle år siden. Hugo interesserer sig på normal samlerniveau for "Svirrefluer", og selvfølgelig skulle han have færøske "svirrefluer" med sig hjem.

Straks begyndte Jens-Kjeld at undersøge, hvilket stade den færøske svirrefluebestand befandt sig på, både med hensyn til kendskabet til den og registrering af den. Ingen vidste noget! Der var kun lidt materiale og 12 forskellige arter var kendt. "Selvfølgelig er svirrefluer ikke trækfluer, som kan flyve helt ud til Færøerne" sagde man fra højeste sted. Nu er der noteret 24 forskellige arter på Færøerne, heriblandt flere trækfluer, som tager tuen over Atlanten på deres spinkle vinger uden at røre vandet.

Jens-Kjeld har haft kontakt til videnskabsmænd rundt om i verden, blandt andet på Island og i Skotland for at få 100% artsbestemt fluerne. Næste skridt er så at finde færøske navne på de hidtil ukendte, at registrere i bøger med udenlandske navne samt at udarbejde udbredelseskort. Jo Hugo satte gang i noget, og næste projekt er allerede i gang – fjerlus og lopper på færøerne skal findes og registreres, alt sammen til skræk for Marita, som støvsuger hyppigere end tidligere. Lus er en helårsbeskæftigelse, der er ingen afgrænset sæson, så det er en god hobby, påpeger Jens-Kjeld. Jens-Kjeld har udarbejdet en teknik, hvor han afluser nogle af de fugle han får i sine ringmærkningsnet. Et glas eller en plasticpose, afhængig af fuglens størrelse, bliver holdt omkring fuglen, så hovedet er

Nat-tur til Nólsoy for at se verdens
største koloni af Lille stormsvale

drunnhvíti

Lille stormsvale - Storm Petrel - Havsvale - Sturmschwalbe
- Océanite Tempête

*Mange fugle-
interesserede fra hele
verden følger Jens-
Kjeld på natvandring
ud i fjelder for at se
verdens største koloni
af stormsvale.*

Bygdens friske drenge hjælper Jens-Kjeld med indfangning af småfugle, så de kan blive ringmærkede. (Foto: MW)

frit. I glasset/posen er der så kloroform, så lopperne ender bedøvet i bunden af pose og glas.

De indsamlede lopper studeres i mikroskop og artsbestemmes. Også her udveksler Jens-Kjeld erfaringer med ligesindede verden rundt bl. andre chikadeeksperten Lars Trolle fra Bornholm kontaktes flittigt.

Menneskeloppen uddøde i 50'erne på Færøerne, "desværre", så Jens-Kjeld har måttet importere et eksemplar fra Irland.

Fremtiden inden for dette område er, påstår Jens-Kjeld, at man indsamler lus/lopper fra alle fugle i alle lande og ved hjælp af DNA tests og fjerlusene, kan man få styr på stammerne, deres føde- og levested og dermed få styr på fuglenes trækruter, slægtskaber m.m.

Skribent og forretningsmand.

Det fremgår af alt hvad Jens-Kjeld beskæftiger sig med, at hans hovedinteresse er at delagtiggøre så mange mennesker som muligt i sine erfaringer og opdagelser, så ud over de direkte kontakter til andre interesserede, så skriver han og Marita årligt 15-20 artikler hovedsagelig til fagblade og færøske aviser. Som et bevis for vigtigheden af Jens-Kjelds forskerinteresse kan ses af, at lægerne på Færøerne i årevis

har påstået, at Borelia overført fra skovflåten ikke fandtes på Færøerne. Via Jens-Kjelds undersøgelse er det bevist, at skovflåten på Færøerne også er bærere af Borelia bakterien og dermed årsag til sygdomme, som lægerne hidtil har behandlet på et forkert grundlag. Gennem artikler offentliggjort på Færøerne er det nu lykkedes at få ændret denne opfattelse, så nu søger lægerne i påkomne tilfælde efter det rette antistof, så den rigtige behandling kan gives.

At Jens-Kjeld kan beskæftige sig med andet end dyr, har han vist sammen med sin og Maritas nystartede forretning med tegning, produktion, import og salg af "Pins", små Brocher, Nøgle-ringe m.m. med færøske motiver af bl.a. fugle. Der er nu 12 forskellige på markedet. Jens-Kjeld havde jo i forvejen kontakter til souvenirbutikkerne via sine lunder, så ideen blev realiseret, og er nu blevet en god forretning.

Livet i køkkenet.

Efter at Bente og jeg havde talt med Jens-Kjeld hele formiddagen overlod vi ham til de opgaver en selverhvervende altid har. Efter en herlig vandretur til Nólsoys højder, hvor vi stoppede da højderne og de stejle klipper fik mine fødder og ben til at snurre,

mødte vi op til den lovede lundemiddag i Jens-Kjelds og Maritas køkken. Et køkken der i tidens løb ikke bare har oplevet mange en fugle (og nu flue) snak, men også mange specielle oplevelser. I dag står der et fuglebur, som bebos af en sorthovedet maskepapegøje, kaldet PIPPI.

Pippi insisterede hele tiden på at deltage i snakken, optræde i et paprør og i middagen. Den var vant til at underholde gæsterne med sine løjer, hvis de da ikke er tyskere, for dem bider den, påstår Jens-Kjeld. Mit efternavn er godt nok af tysk afstamning, så det var måske derfor, den bed mig to gange.

Hvorfor spise tørre korn når man kan blive maddet fra Jens-Kjelds mund?.

Pippi er for intet at regne imod, hvad der eller har været i køkkenet.

En dværgfalk levede et år på køkkengulvet med kun én vinge. Den landede pludselig en dag i hønsenes foderskål, med den ene vinge revet af. Hvad var mere naturligt for Jens-Kjeld og Marita end at tage falken til sig og fodre den med affald fra konservatorien.

Desværre spiste den også af en olieindsmurt skarv – det blev dens skæbne!

En solsort (dem er der jo ikke alt for mange af på Færøerne) med brækket ben blev også inviteret ind i køkkenet. Det brækkede ben blev lappet sammen med en skinne af tændstikker. Den klarede sig fint – den spiste med ved bordet, til glæde og sjov for

nogen og skræk for andre.

Da Jens-Kjeld skulle ud at rejse, så Marita at tiden var inde til, at solsorten lærte sine egne artsfællers levevis at kende, så hun bar fuglen ned i den anden ende af bygden og slap den løs. Det varede dog ikke længe før den stod uden for døren igen. Denne gang på hovedet af postbuddet. Marita nægtede at lukke den ind, så postbuddet måtte de næste dage leve med en passiv tilskuer på sit hoved, hver gang han gik post. Til sidst lærte solsorten at opføre sig som en solsort, og den blev længe set i bygden med sit skæve ben.

Der har såmænd også gået kyllinger i køkkenet – det blev dog for meget, da de begyndte at spadsere på nogle håndværkernes leverpostejsmadder.

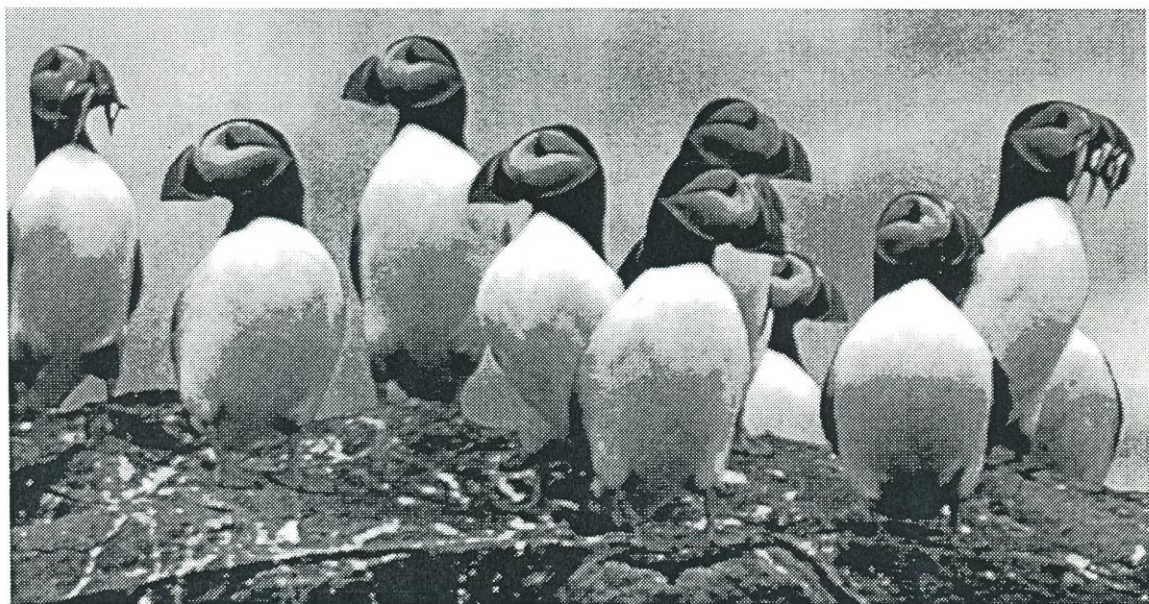
En lunde gik en hel sæson og så hundredvis af sine ”kolleger” blive flået og stablet op med ståltråd.

Lad os slet ikke glemme hanen ”Conrads” 3 års fødselsdag. Heri deltog 25 mennesker i festlighederne i køkkenet, og Conrad sad – selvfølgelig – med ved bordet og spiste fødselsdagsslagkage!

Næh – det behøver ikke at være kedeligt at leve midt i vejrgudernes tumleplads.

Heller ikke for naboerne, som ofte får sig en latter, når de ser Jens-Kjeld løbe med ketsjere højt hævet for at fange sværmere, fluer eller hvad der nu er aktuelt:

Morskaben ville næsten ikke lægge sig efter at Jens-Kjeld overså en vædder, som insisterede på at

Mange lunder bliver hvert år kærligt behandlet af Jens-Kjeld.

nedlægge ham (det lykkedes). Man kan også forestille sig morskaben, når en mand løber overmarken med ketcheren højt hævet, for et øjeblik senere at forsvinde i en overset grøft.

Marita blev i flere år beundret af de øvrige damer i bygden, for hver nat vandrede hun i mørke ud til Jens-Kjeld i felten med kaffe – forbi en kendt aggressiv ko. Kun ikke kendt af Marita, som ikke anede dens tilstedeværelse.

Hanen "Conrad" ses her på sin 3 års fødselsdag, sammen med sine nærmeste: Marita, Jens-Kjeld og husets 23 årige datter. (Foto: JKJ)

Efterhånden var det blevet midnat, månen stod rigtigt og Jens-Kjeld trippede for at komme ud og fange de netop inat sværmende humlesværmerne. Vi blev alle forsynet med net og så begyndte jagten. Jens-Kjeld skal hvert år fange over hundrede stk, således at farve udviklingen på de sværmende hanner kan følges.

Efter en oplevelsesrig dag var klokken nu 2.00 og tiden var inde til afsked. Vi gik ud i midsommernatten til vort logi.

Jeg lovede at sende en hilsen til alle danske konserveratorer fra Jens-Kjeld. Man kommer ikke til Færø-

erne uden at besøge Marita og Jens-Kjeld på Nólsoy.

Hvis ikke foranstående beskrivelse af Jens-Kjelds engagement har fået andre til at beskæftige sig videnskabeligt med det materiale som en konservator dagligt har i hænderne, så er her en direkte opfordring fra Jens-Kjeld til at gå i gang.

På et tidspunkt vil der blive brug for det, og der vil åbne sig mange nye perspektiver i det arbejde, der ofte kan blive trivielt.

Tak for god behandling, for en farverig dag og en fornøjelig aften til Marita og Jens-Kjeld fra Bente og Mogens.